

POLITICKÉ VEDY / POLITICAL SCIENCES

Časopis pre politológiu, najnovšie dejiny, medzinárodné vzťahy, bezpečnostné štúdiá / Journal for Political Sciences, Modern History, International Relations, security studies

URL časopisu / URL of the journal: <http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk>

Autor(i) / Author(s): Pierre Brouland – Kateřina Dvořáková
Článok / Article: Hlasy pro Francouzskou národní frontu
Vydavateľ / Publisher: Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov –
UMB Banská Bystrica / Faculty of Political Sciences
and International Relations – UMB Banská Bystrica

Odporúčaná forma citácie článku / Recommended form for quotation of the article:

BROULAND, P. – DVOŘÁKOVÁ, K. 2015. Hlasy pro Francouzskou národní frontu. In *Politické vedy*. [online]. Roč. 18, č. 3, 2015. ISSN 1335 – 2741, s. 8-41. Dostupné na internete:

http://www.politickevedy.fpvmv.umb.sk/userfiles/file/3_2015/BROULAND_DVORAKOVA.pdf.

Poskytnutím svojho príspevku autor(i) súhlasil(i) so zverejnením článku na internetovej stránke časopisu *Politické vedy*. Vydavateľ získal súhlas autora / autorov s publikovaním a distribúciou príspevku v tlačenej i online verzii. V prípade záujmu publikovať článok alebo jeho časť v online i tlačenej podobe, kontaktujte redakčnú radu časopisu: politicke.vedy@umb.sk.

By submitting their contribution the author(s) agreed with the publication of the article on the online page of the journal. The publisher was given the author's / authors' permission to publish and distribute the contribution both in printed and online form. Regarding the interest to publish the article or its part in online or printed form, please contact the editorial board of the journal: politicke.vedy@umb.sk.

HLASY PRO FRANCOUZSKOU NÁRODNÍ FRONTU

THE VOTE FOR THE NATIONAL FRONT (FRANCE)

Pierre Brouland – Kateřina Dvořáková*

ABSTRACT

Founded in 1972, the National Front made its mark in the 1980s as one of the major players in the French political life. Millions of French at one time or another, have cast their votes for this party. The article aims to analyze this electorate under a triple perspective: in the first section, we present the historical evolution of the vote, with particular emphasis on periods of voters inflow and outflow, and stress the change occurred after the rise of Marine Le Pen to the head of the party with a more opened, more social program to attract new voters; the second part is focused on the sociological approach and presents the socio-professional groups traditionally voting for the FN (workers and sole traders), as well as recent developments since the arrival of the new management (increased women and youth vote, the position of Muslim voters); finally, the third section is devoted to the electoral geography by analyzing various fractures of the electoral map: between the East and the West of France, the North and the South and between the cities and their outskirts where new voters of the National Front, i.e. a falling, destabilised middle class, seem to be concentrated. In conclusion, the article examines the nature of the vote for this party whose position is compared to that of the French Communist party in the 1950s to determine if it is subject to a protest vote or to a vote based on traditional support to the party.

Key words: France, Fifth Republic, far right, Front national, electoral sociology, electoral geography, Le Pen

Úvod

Přestože výraz „krajní pravice“ se začal objevovat v politickém slovníku až od roku 1917 (použil ho poprvé francouzský ministr vnitra **Louis Malvy** v projevu před poslaneckou sněmovnou, viz Le Naour, 2007), fenomén, který

* Pierre Brouland, agrégé d'histoire, působí jako odborný asistent na Katedře románských jazyků, Fakulta mezinárodních vztahů, Vysoká škola ekonomická, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3, Česká republika, e-mail: pierre.brouland@vse.cz.

Mgr. Kateřina Dvořáková, Ph.D., působí jako odborná asistentka na Katedře románských jazyků, Fakulta mezinárodních vztahů, Vysoká škola ekonomická, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3, Česká republika, e-mail: katerina.dvorakova@vse.cz.

označuje, existuje už od francouzské revoluce. První krajní pravice vznikla v reakci na události roku 1789 jako výraz kontrarevoluce a tento dnes již zcela menšinový proud se projevuje dodnes, například v rámci hnutí blízkých integrálnímu katolicismu (popírajícímu II. vatikánský koncil a prosazování revolučních idejí), jako je hnutí Civitas. Další tradice se datuje od 80. let 19. století: v kontextu „éry mas“ (Winock, 1993, s. 7-9) - tedy doby všeobecného volebního práva, svobody tisku a reklamy - je jejím cílem nikoliv znovu nastolit absolutní monarchii, ale založit republiku s autoritativním a antiparlamentním režimem. Národní frontu (*Front national*, FN) lze považovat za poslední odnož tohoto proudu. Narodil od předchozích hnutí, jako bylo např. boulangistické hnutí v letech 1888 - 1890, různé antisemitské ligy vzniklé v reakci na Dreyfusovu aféru, spolky veteránů z 1. světové války činné i ve 30. letech nebo poujadismus v 50. letech 20. století, dokázala Národní fronta přetrvat v čase. S výjimkou Francouzské akce (*Action française*), která je spíše než politickou stranou myšlenkovým proudem, nevykazovalo nikdy žádné hnutí vzešlé z extrémně pravicového smýšlení podobnou dlouhověkost. Národní fronta, která vznikla před více než 40 lety, dokázala nakonec zaujmout důležitou pozici mezi hlavními aktéry politického dění země a dokonce se do určité míry stát jeho středobodem, alespoň v jedné části politického spektra.

Od té doby, co se Národní fronta vynořila na politické scéně, dala vzniknout značnému množství publikací, až by se zdálo, že frontistické hnutí se pravděpodobně stalo nejvíce analyzovanou francouzskou politickou silou, včetně zahraničních studií. Tato bohatá bibliografie se však vyznačuje několika vadami na kráse. Zaprvé, do velké míry se jedná o literaturu psanou žurnalistickým stylem se všemi nedostatky z toho vyplývajícími, jako je aproximativní přístup, honba za senzacími a povrchní analýza. Navíc cílem velkého množství prací věnovaných Národní frontě a lepenismu je spíše soudit, než pochopit. Mnoho autorů, včetně univerzitních badatelů, píše s předsudky a chce za každou cenu klasifikovat Národní frontu v rámci předem nastavených „škatulek“ (viz např. Chebel d'Appolonia, 1998). Například až do poloviny 90. let minulého století se většina francouzských politologů usilovně snažila představit Národní frontu jako neofašistické hnutí, což bylo zajisté částečně pravda v raném období strany, ale od 80. let 20. století už to naprosto neodpovídalo situaci (srov. Taguieff, 2014). Odborná literatura vztahující se k Národní frontě je rovněž zatížena určitými mravoučnými poučkami, kdy je reflexe nahrazena slogany typu „krajní pravice je špatná“ nebo „myšlenky Národní fronty zavánějí tou a tou špatností“. Naším cílem není stavět Národní frontu ani na pranýř, ani

na piedestal. Domníváme se, že čtenáři si dokáží udělat úsudek sami.

V posledních třiceti letech daly miliony Francouzů nejméně jednou svůj hlas Národní frontě. Náš článek si klade za cíl analyzovat tyto hlasy pod trojím úhlem pohledu: historický vývoj výsledků hlasování, sociologický rozbor elektorátu a geografické rozmístění voličů FN. Na závěr se pozastavíme nad povahou těchto hlasů a pokusíme se určit, do jaké míry jde o hlasy protestní a do jaké míry o hlasy z přesvědčení.

1 Vývoj hlasování pro Národní frontu

Národní fronta se prvních volebních úspěchů dočkala v 80. letech minulého století, kdy se z nevýznamného politického uskupení obratem stala vlivnou stranou. Až do roku 1998 zaznamenávalo lepenistické hnutí stálý nárůst voličů, díky kterému získalo status třetí největší politické síly v zemi. Tento vzestup ukončila vnitřní krize, která stranou otřásla v prosinci 1998 a na kterou navázalo dlouhé období úpadku, částečně zastíněné nečekaným úspěchem **Jeana-Marie Le Pena** v prezidentských volbách v roce 2002. Od konce prvního desetiletí 21. století však NF vstoupila do další éry růstu, kterou se pokusíme analyzovat.

1.1 70. léta 20. století: NF jako nevýznamné politické uskupení

70. léta 20. století lze charakterizovat jako období restrukturalizace francouzské politické scény. Po událostech května 1968 i odstupu **generála de Gaulla** v roce 1969 dochází k novému rozdělení karet. Zatímco Francouzská komunistická strana (*Parti communiste français*, PCF), která od konce 2. světové války naprosto ovládala francouzskou levici, začíná ztrácet svůj vliv, vznikají v těchto letech dvě uskupení, která dominují francouzskému politickému životu až dodnes, a to Socialistická strana (*Parti socialiste*, PS), která je nástupcem skomírající Francouzské sekce dělnické internacionály (*Section française de l'Internationale ouvrière*, SFIO), a Sdružení pro republiku (*Rassemblement pour la République*, RPR), v roce 2002 přejmenované na Unii pro lidové hnutí (*Union pour un mouvement populaire*, UMP) a nedávno, v roce 2015, na Republikány (*Les Républicains*). V tomto desetiletí také vyvrcholilo období třiceti let silného ekonomického růstu, který Francie zažívala od 2. světové války (tzv. „*Trente glorieuses*“). Tehdejší předseda vlády **Jacques Chirac** zamezil v roce 1974 dalšímu vydávání pracovních víz kvůli vysoké nezaměstnanosti, která poprvé překročila práh 1 000 000 osob, dočasnou imigraci z pracovních důvodů

nahradila tedy imigrační politika cílená na trvalé sloučení rodin imigrantů (*politique du regroupement familial*).

Právě v tomto kontextu vznikla v roce 1972 Národní fronta z podnětu neofašistické skupinky pohybující se na hraně zákona, Nový řád (*Ordre nouveau*). Cílem vůdců Nového řádu bylo tak dosáhnout tří cílů: disponovat politickou formací, která by mohla sloužit jako fórum pro propagaci jejich myšlenek; sjednotit všechny odnože nacionalisticky orientované pravice, od royalistů po neofašisty; navrhnout kandidáty pro parlamentní volby v roce 1973 (Winock, 1993, s. 244 a další, k historii NF viz také Igounet, 2014; Gautier, 2009; Milza, 2000). Do čela nové strany byl vybrán **J.-M. Le Pen**: kromě své politické zkušenosti – byl dvakrát zvolen poslancem Národního shromáždění, v roce 1956 na kandidátce populistického korporativistického Svazu na obranu obchodníků a řemeslníků (*Union de défense des commerçants et artisans*, UDCA) **Pierra Poujada** a poté opět v roce 1958 – nebyl zapleten do ideologických sporů, které donekonečna stavěly proti sobě různé odnože krajní pravice. Krátce po jejím vzniku však již Národní frontě hrozil rozklad vzhledem ke konfliktu, který hned na začátku roku 1973 vypukl mezi **J.-M. Le Penem** a vůdci Nového řádu. Špatné výsledky NF v parlamentních volbách v roce 1973 (viz tabulka č. 2) nakonec vyústily v odchod příznivců Nového řádu z řad NF.

Během celých 70. let minulého století i na počátku 80. let NF jen přežívala. Její výsledky po většinou nepřesáhly 1 % odevzdaných hlasů: v prezidentských volbách v roce 1974 získal **J.-M. Le Pen** 0,75 % hlasů, v parlamentních volbách v roce 1978 odevzdalo své hlasy FN jen 0,25 % voličů, evropských voleb v r. 1979 se FN nezúčastnilo¹: „Radikální pravice si obtížně hledá své místo v poválečném období poznamenaném koncem koloniální říše, kdy Francouzi lpí na demokratických principech a připojují se k projektu evropské integrace. Pro tradiční krajní pravici již v období „Trente glorieuses“ není místo. I Komunistická strana ztrácí svůj vliv dlouho před pádem komunismu v roce 1989.“ (Reynié, 2011, s. 464) Le Penovo hnutí ostatně nebylo ani schopné přitáhnout k sobě všechny nacionalistické hlasy, jelikož Nový řád v listopadu 1974 založil Stranu nových sil (*Parti des forces nouvelles*), která úspěšně konkurovala FN a dosáhla dokonce několika menších volebních úspěchů za pomoci lokálních dohod s RPR a jinými stranami tradiční pravice (Igounet, 2014, s. 48).

Na začátku 80. let 20. století byla strana v takovém úpadku (četla méně

¹ Veškeré volební výsledky zmiňované v textu viz francouzské Ministerstvo vnitra: <http://www.interieur.gouv.fr/Elections/Les-resultats>

než tisíc aktivních členů), že z důvodu nedostatečného počtu podpisů volených zástupců (tzv. *parrainage*) nemohla ani navrhnout kandidáta do prezidentských voleb v roce 1981. Parlamentní volby následující po rozpuštění Národního shromáždění po vítězství **Françoise Mitteranda** potvrdily, jak blízko byla NF se ziskem pouhých 0,18 % hlasů svému zániku.

1.2 80. léta: čas prvních úspěchů

Vítězství levice, která se poprvé od roku 1958 dostala k moci, však paradoxně znamenalo i vzestup pro NF. Již ve volbách do obecních zastupitelstev v březnu 1983 dosáhla NF, která sestavila kandidátní listiny jen v méně než 50 obcích (z celkových 36 000 ve Francii), poprvé ve své historii několika významných úspěchů. Zejména v okrsku Dreux (departement Eure-et-Loir) kandidátka vedená **Jeanem – Pierrem Stirboisem**, který se značně zasloužil o upevnění vnitřní organizační struktury NF, získala 16,7 % hlasů v prvním kole. Vzestup strany vysvětluje několik faktorů:

- Určitá část elektorátu se radikalizuje, protože se domnívá, že tradiční pravicové strany (RPR, UDF – *Union pour la démocratie française* atd.) se nepřilíší důrazně vymezují vůči politice vedené socialisticko-komunistickou většinou, která se v roce 1981 dostala k moci. **J.-M. Le Pen** se v té době označuje za „francouzského Reagana“: projevuje se liberálně – dokonce navrhuje zrušit daň z příjmu fyzických osob, především však vystupuje jako hlavní odpůrce komunismu v době, kdy účast komunistických ministrů ve vládě (poprvé od roku 1947) vyvolává u některých konzervativních voličů obavy ze vstupu Rudé armády do Paříže (srov. např. *Première*, 2011).

- NF také získává hlasy voličů zklamaných politikou **Françoise Mitteranda** a jeho nesplněných a nerealizovatelných předvolebních slibů. Po krátkém období euforie se ukazuje neradostná realita: kumulace špatných hospodářských a sociálních výsledků, zhroucení celých sektorů průmyslu, obrovský nárůst nezaměstnanosti, tři devalvace franku za dva roky. V této situaci nabírá socialisticko-komunistická vláda v březnu 1983 obrát směrem k politice přísných rozpočtových opatření a ustupuje od velké části svých reformních návrhů. Při volbách do EP v roce 1984 a při parlamentních volbách v roce 1988 ukazuje mapa rozložení voličů zřetelně na paradoxní posun – v některých departementech jako Pas-de-Calais nebo Bouches-du-Rhône – části příznivců Komunistické strany směrem k NF (Mayer, 2012).

- Třetí faktor souvisí s osobností samotného **Françoise Mitteranda**.

Prezident, který se v začátcích své velmi dlouhé politické kariéry ve 30. letech scházel s členy extremistické skupiny „La Cagoule“ (*Comité secret d'action révolutionnaire*), si později zachoval kontakty s těmito přáteli i po svém „konvertování“ k socialismu v 60. letech. S prostředím extrémní pravice sdílel zejména naprosto odmítavý postoj k postavě **generála de Gaulla**. I když jde o kontroverzní bod, dle některých svědků (počínaje **J.-M. Le Penem**), novinářů a historiků měl prezident využít NF k destabilizaci parlamentních pravicových stran (RPR a UDF) (Reynié, 2011, s. 464-465)². Dvě věci jsou jisté: **F. Mitterrand** osobně opakovaně od roku 1982 zasahuje u médií, aby byl **J.-M. Le Pen** pravidelně zván do politických pořadů v televizi a rádiu; v roce 1984 také mění volební systém v parlamentních volbách, když zavádí zásadu poměrného zastoupení na úrovni departementů s cílem zabránit RPR v dosažení absolutní většiny v Národním shromáždění. Tato reforma poprvé a naposledy v historii NF umožnila této straně sestavit svou parlamentní skupinu. Socialisticko-komunistická vláda tak skrytě podporovala mocenský vzestup NF, ale zároveň uplatňovala strategii „diabolizace“ strany, mimo jiné založením sdružení SOS Racisme. Cílem takových manévřů bylo zabránit jakémukoliv sblížení stran tradiční pravice a NF, respektive oslabit pozici stran RPR a UDF, postavených před těžkou volbu mezi potupou (sblížení s NF) a volební porážkou (Reynié, 2011, s. 464).

V 80. letech zažila NF své opravdové začátky, když se z nevýznamné strany stala přední politickou silou. Vyvrcholením tohoto prvního období růstu a viditelnějších volebních výsledků byl po zisku 11 % ve volbách do EP v roce 1984 úspěch v prezidentských volbách v roce 1988. Se ziskem více než čtvrt milionu (14 %) hlasů mohl tak **J.-M. Le Pen** bez přehánění 24. dubna večer po 1. kole voleb mluvit o „*opravdovém politickém zemětřesení*“.

1.3 90. léta: mocenský vzestup

I když kvůli návratu k většinovému dvoukolovému volebnímu systému od roku 1988 ztratila NF svou parlamentní skupinu, až do roku 1998 pokračovala ve svém vzestupu. Úspěchy z 80. let začaly ke straně přitahovat novou

² V této velmi kontroverzní otázce zastávají F. O. Giesbert (1995) a J. Lacouture (1998) názor, že ze strany F. Mitteranda šlo o předem promyšlenou strategii, zatímco podle historičky A. M. Durantonové – Crabolové (2001) prezident svými intervencemi ve prospěch většího prostoru pro J.-M. Le Pena v médiích chtěl pouze uplatňovat „princip spravedlnosti“. Sám J.-M. Le Pen vždy prohlášoval, že F. Mitterrand ho nepřímo podporoval s cílem destabilizovat RPR (viz např. Le Point, 2011).

generaci aktivistů velmi vzdálených od kruhů krajní pravice, ze kterých se až do konce 80. let rekrutovali téměř všichni členové vedení. Tito noví vůdci (k nejvýznamnějším z nich patřili **Bruno Mégret** a **Jean - Yves Le Gallou**) přicházeli často z prestižních vysokých škol jako Ecole nationale d'administration, Polytechnique nebo Ecole normale supérieure. Většina z nich zahájila svou politickou kariéru v RPR, aby se posléze připojila k NF. Mnoho z nich se také účastnilo prací francouzského think-tanku *Groupement de recherche et d'études pour la civilisation européenne* (GRECE, založeného členy různých konzervativních a nacionalistických organizací) nebo podobně zaměřené skupiny *Club de l'Horloge*, které od 70. let usilovaly o vytvoření nové pravicové ideologie jako protikladu k triumfující levici. Tento nový tým si kladl za cíl zároveň sjednotit a kredibilizovat program NF – vymyslel zejména princip „priority francouzského občanství“ (*préférence nationale*) – a také připravit se na nástup k moci. Podle **B. Mégreta** měla tato dobovačná strategie začít nejprve lepším lokálním zakořeněním strany a přísnějším výběrem kandidátů. Někteří politologové (např. Moinet, 1998, s. 23 a další) v té době zmiňovali „notabilizaci“ NF, tj. nabírání zkušených technokratů, intelektuálů a odborníků z vyšších vrstev. Tato nová politická linie přinesla své ovoce, NF zaznamenávala během 90. let úspěch za úspěchem. V některých regionech dostala i více než 30 % hlasů, zejména na pařížském předměstí, v Alsasku a v regionu Provence-Alpes-Côte d'Azur. Je třeba zdůraznit především parlamentní volby v roce 1997 (zisk téměř 15 % hlasů) a volby do regionálních zastupitelstev v roce 1998, ve kterých NF dosáhla nejlepšího skóre ve své historii v tomto typu voleb. Tyto dvoje volby přisoudily také NF roli skutečného „rozhodčího“ politického života země. Při legislativních volbách v roce 1997 NF např. udržovala své kandidáty systematicky ve 2. kole, když to bylo možné, tj. když v 1. kole obdrželi nejméně 12,5 % od oprávněných voličů potřebných pro postup. Dala tak vzniknout rekordnímu počtu okrsků se třemi kandidáty pro 2. kolo (tzv. *triangulaires*), s cílem oslabit pravicového kandidáta, což do značné míry vysvětluje porážku RPR a vítězství Plurální levice (*Gauche plurielle*). Podobná situace nastala při regionálních volbách v roce 1998, kdy NF nabídla lokální partnerství tradičním pravicovým stranám (nabídla podporu pravicovým kandidátům výměnou za zařazení některých bodů NF do jejich programu), které se od této spolupráce po opravdovém psychodramatu nakonec odklonily.

Uvnitř NF mezitím nová strategie strany vedla k četným konfliktům (Igounet, 2014, s. 287-301). Stará garda vzešlá z extremistických hnutí špatně snášela, že je odsouvána na druhé místo. Samotný **J.-M. Le Pen** měl z nového

směřování strany, které by ho mohlo marginalizovat, obavy. Záměrně v tomto období šířil kolem sebe provokativní verbální projevy, často s antisemitským podtextem, čímž oslaboval snahy o kredibilizaci strany. Předseda NF se však především po regionálních volbách v r. 1998 vymezil proti spolupráci nabízené tradičním pravicovým stranám a propagované **B. Mégretem**. Několikaměsíční latentní konflikt nakonec v prosinci 1998 propukl v plné síle a skončil odchodem **B. Mégreta** a jeho příznivců ze strany. NF tak najednou ztratila většinu svých stoupců, kádrů a zvolených zástupců.

1.4 Období 2000-2010: úpadek

Krise roku 1998 trvale narušila růst NF. Překvapivý postup **J.-M. Le Pena** do druhého kola prezidentských voleb v roce 2002, plynoucí především ze špatného skóre socialistického kandidáta **Lionela Jospina** (dopad ambivalentní levicové taktiky podpory/ostrakizace NF - Reynié, 2011, s. 465), pomohl po určitou dobu zakrývat celkový úpadek strany. Všechny ostatní volby následující po krizi z roku 1998 ukázaly na to, jak NF ztrácela na síle. Porovnáme-li parlamentní volby v roce 1997 a v roce 2002, které následovaly několik týdnů po prezidentských volbách, zjistíme, že strana v tomto rozmezí ztratila čtvrtinu voličů. Ve většinovém volebním systému se NF nemohla obejít bez spojenců. Prezidentské volby v roce 2007 a ještě více následující parlamentní volby byly pro stranu katastrofické. Tuto situaci lze vysvětlit několika faktory. Po rozštěpení strany v roce 1998 muselo frontistické hnutí, které ztratilo své aktivisty a vedoucí manažery, jako ve svých začátcích zveřejňovat inzeráty v nacionalistickém tisku, aby našlo kandidáty, kterým samozřejmě chybělo lokální napojení na voliče. Svou roli sehrála i volební strategie **Nicolase Sarkozyho**, který od Národní fronty převzal některá její tradiční témata, jako je imigrace nebo kriminalita, a tím dokázal doslova vypálit i voličský rybník NF při dvojích prezidentských a parlamentních volbách v roce 2007 (viz např. Meyer, 2007). Poslední důvod se vztahuje k samotné osobě **J.-M. Le Pena**, činného na francouzské politické scéně od 50. let 20. století, jehož názorová neshoda se současnou moderní Francií byla čím dál více patrná. Jeho neustálé připomínání dramatu druhé světové války nebo francouzského Alžiru se staly pro mladé generace nepochopitelné. Politická činnost omezená na provokativní mediální výroky šéfa strany, který obratně využíval špatné ekonomické situace země i mediálního a politického prostoru, který mu byl po úspěchu v prezidentských volbách v r. 2002 propůjčován, nestačila na znovuoživení

strany a ukázala na limity lepenismu. NF ústy svého vůdce odsuzovala, protestovala, ale nikdy nevypracovala ucelenou politickou strategii hodnou toho jména, jakoby si nebyla vědoma celkového kontextu doby, tj. příklonu evropských společností k pravicovým hodnotám po pádu komunistického bloku, globalizace, stárnutí populace. Předseda NF mylně předpokládal, že bude jediným inspirátorem veřejné debaty v problematice imigrace či bezpečnosti a také jediným beneficentem tohoto proudu, neuvědomil si ovšem, že jeho diskurs ztratil na originalitě (Reynié, 2011, s. 466). Krize roku 1998 a všeobecná společenská mobilizace proti NF mezi dvěma koly prezidentských voleb v r. 2002 byly jasným důkazem, že strana se nikdy nemůže dostat k moci.

1.5 Období od roku 2010: obrození NF

Na kongresu v Tours v roce 2011 nahradila svého otce v čele strany **Marine Le Penová**. V té době se většina komentátorů domnívala, že tato situace je jen dalším znakem celkového úpadku strany, ze které se dle výroku **N. Sarkozyho** stal „malý rodinný podnik“ (např. Reuters France, 2012). K všeobecnému překvapení však **Marine Le Penová** dokázala stranu obrátit opět k vzestupu. Začala uplatňovat strategii „očistění“ („dediabolizace“) strany, která se ukázala jako velmi účinná. Zbavila se starších příznivců extrémně pravicového smýšlení a podpořila novou generaci stranických kádrů, jejichž nejsymboličtější figurou je **Florian Philippot**, absolvent prestižní École normale d'administration, který do NF přešel z Hnutí občanů (*Mouvement des citoyens*), malé levicové strany založené **Jeanem Pierrem Chevènementem** po jeho odchodu ze Socialistické strany v r. 1995. Tato obnova vedení strany byla spojena i s ideologickou regenerací. Imigrace sice stále patří mezi přední programová témata (strana například navrhuje omezení příchodu nových imigrantů z 200 000 na 10 000 osob, zrušení Schengenského prostoru, zrušení dvojí národnosti, zrušení politiky slučování rodin imigrantů, zrušení *jus soli* – principu udělování francouzské národnosti všem, kteří se narodili na území Francie), nicméně od čistého boje proti imigraci lze u strany zaznamenat programový posun směrem k úsilí zastavit „islamizaci“ Francie, ale i k tématům širším, jako sociální politika (odklon od liberálnějšího přístupu J.-M. Le Pena: zaměstnanecká politika formou reindustrializace země a podpory malým a středním podnikům, uplatňování principu *priorité nationale* pro udělování sociálních bytů), obrana národní suverenity, odmítnutí evropských instancí (je požadována změna evropských smluv ve prospěch volného sdružení evropských států s návratem

k národním měnám a předností francouzského národního práva nad evropským) a mondializace. Jedním z cílů je mimochodem získat hlasy voličů, kteří volili proti návrhu Ústavy Evropské unie ve francouzském referendu v roce 2005. Tito voliči byli většinou levicového zaměření, což podle nás částečně vysvětluje, proč se strana novodobě zaměřuje i na sociální otázky a levicová témata. Zároveň nová vysoká voličská podpora potvrzuje snahy **Marine Le Penové** vybudovat image profesionální strany připravené na přístup k moci a odklonit se od obrazu dřívějšího systémově opozičního uskupení zablokovaného ve své extrémně pravicové ideologii.

Od prezidentských voleb v roce 2012, kdy NF zaznamenala zatím nejúspěšnější výsledek ve své historii, vstoupila strana do nové fáze růstu. Svým zamítavým postojem vůči oběma velkým stranám, které vládnou Francii bez přestávky od roku 1981, dokáže přilákat velmi heterogenní elektorát, který spojuje obtížná hospodářská situace vzešlá z krize. Vytvořením zkratky UMPS odsuzuje **Marine Le Penová** nepřímou koalici mezi stranami UMP (dnes *Les Républicains*) a PS, které podle ní i přes střídání u moci praktikují stejnou politiku založenou na podpoře evropské integrace, imigrace a liberalismu. NF tak vystupuje jako jediná opravdová alternativa tradičních stran. Takový diskurs zažívá čím dál větší úspěch v zemi, která čelí nejen hospodářské krizi, ale i krizi své vlastní identity. Většina nových voličů NF nevzešla z krajní pravice, ale citlivě vnímá zhoršení hospodářské situace a oslabení ekonomické a sociální sítě, na které FN přináší lék v podobě ekonomického protekcionismu a uzavření se do své kulturní identity (*repli identitaire*) na ochranu před modernizací a globalizací. Diskurs „národního populismu“ („*national populisme*“, Taguieff, 2012, či „*populisme patrimonial*“, Reynié, 2011), charakteristický pro NF, nestaví proti sobě jen vyvržence globalizace na straně jedné a politické elity napojené na nadnárodní technokratické mocnosti (MMF, ECB, EU) na straně druhé, ale nastoluje i kulturní témata, když apeluje na nemožnost asimilace imigrantů a odsuzuje multikulturní, tedy „multikonfliktní“ společnosti: Francie je představována jako země v ohrožení, po ztrátě franku, který nahradilo jednotné euro, hrozí i zánik kostelů a hospůdek ve prospěch mešit a halal fast-foodů. Zatímco dříve byli xenofobní reakcionářští populisté obecně vnímáni jako hrozba liberální demokracie a evropských hodnot, dnešní populistické strany jako francouzská NF (či např. italská Liga Severu, norská Pokroková strana, Opravdoví Finové, Švédští demokraté, britská UKIP či Švýcarská lidová strana UDC) naopak vystupují jako ochránci národního (evropského, západního..) kulturního dědictví a těchto samých hodnot, jako je svoboda jednotlivce, rovnost

pohlaví, sekularita³, a je tedy i těžší přemluvit voliče, kteří se cítí těmito stranami osloveni, aby jim svůj hlas neodevzdávali. Zmíněná strategie očistění strany (*dédiabolisation*) zvolená **Marine Le Penovou** přináší své ovoce. Čím dál větší počet voličů, kteří by nikdy nevolili pro NF za časů **J.-M. Le Pena**, natolik měl u nich špatný obraz, už neváhají tento krok udělat. NF se často představuje jako hnutí „ani pravicové, ani levicové“, čímž se ostatně vrací ke starému sloganu krajní pravice používanému již za boulangistické krize v 80. letech 19. století. Možná by bylo výstižnější napsat, že NF je naopak zároveň „pravicová i levicová“, protože v jejím programu lze najít témata typická pro pravici (národní suverenita, boj proti kriminalitě, „hospodářský patriotismus“) i pro levici (navýšení minimální mzdy, odmítnutí liberalismu, „inteligentní“ protekcionismus): jde o diskurs „se sociálními i nacionalistickými rysy, oslovující jak levicové, tak pravicové voliče, odrážející všechny zloby a zastupující všechny protesty“ (Reynié, 2011, s. 471). Nyní se zaměříme na jednotlivé charakteristiky tohoto elektorátu NF.

Tabulka I: Výsledky kandidáta NF v prvním kole prezidentských voleb

Rok	Kandidát	Počet získaných hlasů	%
1974	J.-M. Le Pen	190 000	0,74
1981	<i>Bez kandidáta</i>	-	-
1988	J.-M. Le Pen	4,376 milionů	14,38
1995	J.-M. Le Pen	4,571 milionů	15,00
2002	J.-M. Le Pen ¹	4,804 milionů	16,86
2007	J.-M. Le Pen	3,834 milionů	10,44
2012	Marine Le Penová	6,421 milionů	17,90

1. **J.-M. Le Pen** se kvalifikoval do druhého kola prezidentských voleb, ale zlepšil své skóre jen o 700 000 hlasů.

Zdroj: francouzské Ministerstvo vnitra (www.interieur.gouv.fr/Elections)

³ V tomto smyslu je i patrná ideologická diferencovanost **Marine Le Penové** od jejího otce: nová šéfka strany se dokázala odpoutat od provokativních výroků **J.-M. Le Pena**, jasně zavrhnout jakékoliv nařčení z napojení své strany na nacistickou ideologii a zvrátit tak hru negativních referencí dlouhodobě spojených s NF v neprospěch svých kritiků (např. v r. 2014 označila jeden z výroků svého otce s antisemitským podtextem za politickou chybu, viz <http://fr.euronews.com/2014/06/09/marine-le-pen-prend-ses-distances-avec-son-pere>; nejnověji po sporných výrocích J. M. Le Pena o plynových komorách v dubnu 2015 ztratil její otec status čestného předsedy a byl vyloučen ze strany, tato rozhodnutí výkonného výboru strany byla však v červenci 2015 uznána soudem Tribunal de Grande Instance v Nanterre za neplatná).

Tabulka II: Výsledky NF v prvém kole parlamentních voleb

Rok	Počet získaných hlasů	% odevzdaných hlasů	Počet získaných křesel
1973	122 000	1,33	-
1978	82 743	0,29	-
1981	44 414	0,18	-
1986	2 703 442	9,65	35 ¹
1988	2 359 280	9,66	(1) ² + 1 ³
1993	3 152 543	12,42	-
1997	3 785 383	14,94	1
2002	2 862 960	11,34	-
2007	1 116 005	4,29	-
2012	3 528 373	13,60	2

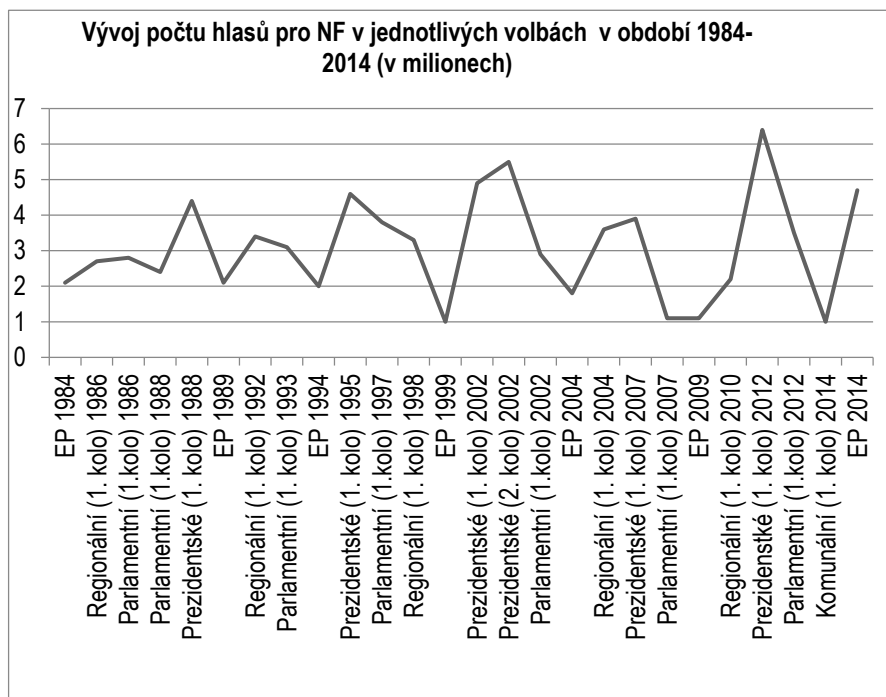
- 1) Poprvé a jedinkrát v historii 5. republiky jsou volby uskutečněny podle poměrného systému na úrovni departementů.
- 2) **Yann Piatová**, jediná poslankyně za NF, opouští stranu o několik měsíců později a přechází do UDF.
- 3) NF v roce 1989 získává jedno poslanecké křeslo za okrsek Dreux (Eure-et-Loir) v rámci dodatečných voleb.

Zdroj: francouzské Ministerstvo vnitra (www.interieur.gouv.fr/Elections)

Tabulka III: Vývoj hlasování pro NF

Tento graf si vyžaduje několik komentářů:

- Z grafu vyplývá, že NF získává pravidelně největší počet hlasů v prezidentských volbách. Lze to vysvětlit dvěma důvody: 1. v tomto typu voleb je zaznamenávána největší volební účast, 2. logicky jde o volby silně personalizované, postavené na jednotlivých osobnostech kandidátů, což hraje ve prospěch NF, postavené do značné míry na kultu svého předsedy.
- NF dosáhla svých prvních viditelnějších výsledků ve volbách do EP v roce 1984. Výsledky těchto voleb jsou často obtížně analyzovatelné vzhledem k silné volební neúčasti, která je pro volby do EP typická – veřejnost nepřikládá těmto volbám příliš velký význam. V posledních volbách do EP v roce 2014 dosáhla NF bezprecedentního úspěchu jak z hlediska počtu obdržaných hlasů (4,7 milionů hlasů, což je dvakrát více, než ve dvou dříve „nejlepších ročnících“ těchto voleb v r. 1984 a 1989), tak z hlediska procentuálního, neboť strana poprvé překročila symbolickou hranici 20 % odevzdaných hlasů a především se poprvé stala vítězem voleb na celostátní úrovni.
- Pokud jde o volby komunální, jsou v grafu zaznamenány pouze volby z roku 2014, protože dříve byla NF schopna sestavit kandidátní listiny jen ve velmi omezeném počtu obcí. V roce 2014 dokázala strana navrhnout kandidáty v přibližně 40 % obcí s více než 9000 obyvateli. NF získala přibližně 17 % hlasů v obcích, kde se účastnila voleb (celkově v 1. kole 4,76 % a ve 2. kole 6,75 % hlasů). Nakonec vyhrála v jedenácti obcích s více než 9000 obyvateli a ve čtyřech obcích s méně než 9000 obyvateli.

Zdroj: autoři na základě údajů francouzského Ministerstva vnitra

2 Hlasy pro NF z pohledu sociologie

Voliči NF jsou od 80. let minulého století předmětem mnoha analýz. Francouzská média obvykle v minulosti šířila stereotypní a devalorizující obraz voličů NF. Podle převládajícího diskursu se stoupenci rodiny Le Penů rekrutují téměř výhradně z nejvíce sociálně znevýhodněných vrstev obyvatelstva. Zdálo by se, že Národní fronta žije z chudoby a frustrací ostatních a že typickým voličem strany je „malý rasistický běloch“: proletář, společensky deklasovaný, bez práce a vzdělání (jedním z příkladů takové moralizující literatury „s dobrým úmyslem“ je např. Duret, 2004). Tento obraz je, jak uvidíme, do značné míry jen imaginárním konstruktem.

2.1 Velmi typizovaný elektorát?

Typický volič je ve skutečnosti mýtem. Podpora NF se u každých voleb obnovuje a diverzifikuje. V roce 1984 měla kandidátka vedená **J.-M. Le Penem**

největší úspěch u nejbohatších a nejvzdělanějších vrstev obyvatelstva, u průmyslníků a velkých obchodníků, liberálních profesí, praktikujících katolíků. Jde o kategorie tradičně pravicově orientované a v daném období vyjadřující tak svůj nesouhlas se socialisticko-komunistickou vládou. Od roku 1986 jsou pro NF užiteční i tradičně levicovní voliči: krajní pravice rozšiřuje svůj vliv i do lidovějších a ateistických vrstev. V prvním kole prezidentských voleb v r. 1988 volí **J.-M. Le Pena** nejčastěji malí obchodníci a řemeslníci obávající se o svou budoucnost, v roce 1995 si NF získává na svou stranu dělníky zklamané dlouhodobou vládou levice. Dělnická profese prošla transformací, když se jí dotkl pokles průmyslové výroby, zároveň se levicové strany s příchodem k moci změnilly (viz dále), pouta mezi těmito dvěma světy se narušila, a tím se otevřel prostor pro NF. V roce 2002 získal **J.-M. Le Pen** větší počet hlasů od obyvatel žijících na venkově, zemědělců, zažívajících opět pocit ohrožení své profesní situace. V roce 2012 a ještě více při volbách do EP v roce 2014 dokázala NF poprvé znatelně oslovit voliče z řad státních úředníků. Rovněž značně posílila u žen, které se do té doby od lepenistického hnutí spíše distancovaly (Mayer, 2012, viz také níže).

Podle **Nonny Mayerové** (2002) existují ovšem i dvě skupiny věrných voličů NF: pravicově orientovaní („*droitistes*“), bývalí voliči stran republikánské pravice, kteří se nadále ztotožňují s pravicovými tématy, na straně jedné, a, na straně druhé, voliči, kteří se neidentifikují ani s levicí, ani s pravicí („*ninistes*“ – ni de droite, ni de gauche). Voliči z první skupiny jsou bohatší, s dosaženým vyšším vzděláním oproti voličům z druhé skupiny, většinou dělnického původu, oběma skupinám je však blízký etnocentristický postoj, sekuritářská a autoritativní vize společnosti uzavřené jiným kulturám (např. 85 % Le Penových příznivců v prezidentských volbách v roce 2002 se – oproti 51 % z celkového počtu voličů – domnívalo, že ve Francii „*už se člověk necítí doma tak jako dříve*“; viz také tabulka IV níže s postoji charakteristickými pro tradičního voliče NF podle průzkumů vztahujících se k volbám z roku 2012). S tím souvisí i stálá témata, která přitahují skalní voliče NF: voliči NF se od ostatních liší tím, že přikládají zvláštní význam otázkám imigrace a kriminality, od referenda o evropské ústavě v roce 2005 se k nim přidala i třetí tematika: zamítnutí projektu evropské integrace a zavržení EU jako takové, obecněji i globalizace, jak ukazuje následující tabulka:

Tabuľka IV: Názory voličů Marine Le Penové při prezidentských volbách v roce 2012 týkající se cizinců, kriminality, EU

Otázky	Zcela/spíše souhlasí
Ve Francii žije příliš imigrantů.	85%
Je třeba obnovit trest smrti.	75%
Globalizace má pro Francii velmi špatné hospodářské dopady.	82%
Francie by měla vystoupit z EU.	54%

Zdroj: Mayer, 2012

Existuje také spojitost mezi dosaženým vzděláním a volbou Národní fronty: NF volí dvakrát více voličů bez maturity než těch s alespoň dosaženým středoškolským vzděláním, nejméně voličů čítá NF mezi učiteli (Fourquet, 2012a). Voliči s nízkým vzděláním více slyší na zřetelné antiintelektuální noty lepenistického diskursu, který v různých obdobích činí tu z imigrantů, tu z Evropské unie, tu z nadnárodních společností hlavní příčinu všech problémů a nabízí jednoznačná a rázná řešení.

2.2 Tradiční voličská klientela

Národní fronta čítá své nejněvnější voliče již od svých prvních úspěchů v 80. letech ve dvou socio-profesních kategoriích: u dělnických profesí a malých živnostníků (obchodníků a řemeslníků).

Význam dělnických hlasů byl předmětem mnoha odborných diskusí (viz Mayer, 2002, v opozici k Perrineau, 1995, především s. 243-261, a Perrineau, 1996). Podle některých odborníků, jako je **Pascal Perrineau**, autor pojmu „levicový lepenismus“ („*gaucho-lepénisme*“), přešla významná část dělnického elektorátu tradičně volícího Komunistickou stranu (PCF) ke krajní pravici během 80. let 20. století. Podle tohoto autora šlo o souhru extremistických pozic. V době, kdy Francouzská komunistická strana ovládala levicovou politickou scénu, dokázala v rámci své organizace skloubit dvě protichůdné pozice: svou přináležitost k mezinárodní revoluční organizaci se sídlem v Moskvě a zároveň silnou oddanost vlasti, občas hraničící se šovinismem (Lazar, 2005, s. 47-52). V 70. letech 20. století, v době, kdy zároveň strana začala neodvratně ztrácet svůj vliv, první tajemník strany **Georges Marchais** rázně odsuzoval příliv imigrantů za pracovním účelem.⁴ Přistoupením na svou účast ve vládě se socialisty

⁴ „Proto říkáme: je třeba imigraci zastavit, jinak na nové pracovníky čeká nezaměstnanost. Jasně říkáme: je třeba zastavit oficiální i ilegální imigraci.“ Otevřený dopis **G. Marchaise** představenému pařížské mešity. *L'Humanité*, 6. ledna 1981.

v červnu 1981 PCF podpořila politiku PS, která vedla k obnově procesu evropské integrace, zrušení hranic, volnému pohybu osob atd. Podle **P. Perrineau** se určitá část voličů PCF zklamaná touto změnou přesunula k NF. Některé velmi medializované osobní trajektorie tuto tezi zdá se potvrzují, jako např. případ komunistického pamfletisty **Alaina Sorala** (do NF vstoupil v roce 1993), či v nedávné době případ starosty města Hayange (departement Moselle), **Fabienu Engelmanna**, bývalého odborového předáka, který do NF přestoupil z Nové antikapitalistické strany (*Nouveau parti anticapitaliste*) (viz také Engelmann, 2014).

N. Mayerová toto stanovisko popírá. Podle ní je představa, že zástupci dělnické třídy vždy volili levicově, a přesněji pro PCF, mylná. Dělnický svět volil masivně levici jen v období 1975 – 1981 (mezi 70 % a 75 %) (Mayer, 2002, s. 151-163). **Mayerová** oproti tomu konstatuje, že v 60. letech, v době, kdy byli dělníci ve francouzské společnosti nejsilněji zastoupeni, volilo přibližně 40 % z nich **de Gaulla**. Tato pravicová orientace dělnictva zesílila na konci 80. let, dnes je dělnický hlas ve prospěch levice marginálním jevem (v roce 2007 získala **S. Royalová** v 1. kole prezidentských voleb od dělníků pouze 5 % hlasů; ve volbách do EP v roce 2014 volilo socialisty méně než 3 % dělníků, zatímco kandidátka Levicové fronty (*Front de Gauche*), aliance různých uskupení a malých stran kolem torza PCF získala od této skupiny voličů jen o něco málo více hlasů – 6 %). Je třeba také připomenout, že od 70. let prošel dělnický svět bezprecedentními změnami. V roce 1973 představovali dělníci 38 % aktivní populace, dnes tento podíl nepřesahuje 20 %. Za stejné období klesl počet dělníků z 8,5 na 5,6 milionu. Zatímco v roce 1970 měla většina dělníků velmi slabou úroveň vzdělání, dnes většina z nich vlastní profesní diplom. Další znatelný posun: dělníci byli v r. 2013 z více než 90 % Francouzi, zatímco imigranti a cizinci v roce 1973 představovali 35 % dělnické pracovní síly (INSEE, 2015). Studie o této otázce ukazují na generační fenomén: pro NF volí dělníci narození po roce 1975 (Gougou, 2013, cit. dle Padis, 2014, s. 8) a spíše elita dělnického světa, zatímco ti, co jsou v nejisté profesní situaci, nekvalifikovaní dělníci, izolovaní od dělnických organizací či nezaměstnaní, mají spíše tendenci voleb se vůbec neúčastnit (jak tomu bylo např. v r. 2012; pokud tyto dělníci volili, volili levicového kandidáta, zatímco „etablovaní“ dělníci, motivovaní strachem ze ztráty svého společenského statusu (*déclassement*) volili ve výši 36,8 % pro **Marine Le Penovou**) (Padis, 2014, s. 81-82; Gougou, 2014). V případě, že ve druhém kole voleb chybí kandidát NF, dělí se tento elektorát dělníků obecně přibližně rovnoměrně na třetinu, která se voleb

neúčastní, třetinu, která volí levice, a třetinu, která volí pravici (Mayer, 2012, s. 5).

Od roku 1945 představovaly vždy důležitou voličskou líheň pro krajní pravici kruhy nezávislých živnostníků (malí obchodníci, řemeslníci, vedoucí rodinných podniků atd.) (Mayer, 1996). Připomeňme, že **J.-M. Le Pen** začal svou politickou kariéru v 50. letech v pujadistickém hnutí, vzniklém na obranu právě malých obchodníků a řemeslníků (k podrobné historii tohoto hnutí viz Borne, 1977, Bouclier, 2006). Přestože se dnešní Francie již vůbec nepodobá Francii 50. let minulého století, NF si dodnes zachovala určitý politický styl odkazující na její vzdálené pujadistické začátky: anti-intelektualismus, vymezování se vůči politickým a ekonomickým elitám, obrana „malých“ proti „velkým“, lpění na francouzské národní identitě proti všemu, co by ji mohlo ohrozit: imigraci, Evropě, nadnárodním společnostem. Vedle dělníků dosahuje NF nejlepších volebních výsledků právě u těchto živnostenských kruhů. Od konce 80. let pravidelně dostává mezi čtvrtinou a třetinou hlasů od těchto voličů, které přebírá tradiční pravici (Mayer, 1996, s. 98-112). V případě absence kandidáta NF v druhém kole voleb přechází masivně tito voliči, na rozdíl od dělnického elektorátu, ke zbylému pravcovému kandidátovi. Voliči z řad zemědělců, kteří naopak zůstávají věrní středopravicové UDF (dnes *Union des démocrates et indépendants*, UDI) a v minulosti se hlásili k RPR, se staví k NF tradičně nedůvěřivě, přestože na lokální úrovni či v některých volbách dokázalo lepenistické hnutí zaznamenat dobré výsledky i v tomto prostředí, jako např. v prezidentských volbách v roce 2002. Tento odstup od krajní pravice lze vysvětlit jak téměř přímými pouty, které UDI udržuje s profesními organizacemi spojenými s venkovem (např. *Fédération nationale des syndicats d'exploitants agricoles*, FNSEA), tak tím, že mnozí voliči z tohoto prostředí jsou praktikující věřící a odsudky frontistické ideologie ze strany představitelů církve u nich nachází jasný ohlas.

Oproti mediálnímu klisé nerekrutuje NF tedy své voliče nejvíce mezi naprosto deklasovanými a nezaměstnanými, ale naopak u ekonomicky a sociálně zakotvené populace, i když jde často o zástupce nižších vrstev, kteří se cítí ohrožení a hledají v NF ochranu svého společenského statusu.

2.3 Vývoj od příchodu Marine Le Penové

Zvolení **Marine Le Penové** do čela strany v roce 2011 znamenalo změnu situace. Kromě stálých voličů z řad dělníků (43 %) a řadových zaměstnanců

(38 %) či malých obchodníků lze zaznamenat nárůst hlasů od kategorií voličů, kteří se vůči lepenismu vždy stavěli velmi negativně: techničtí a odborní pracovníci („professions intermédiaires“ – ve volbách do EP v r. 2014 jich volilo 20 % NF, všechny údaje dle průzkumu Ipsos – Steria, Le Nouvel Observateur, 2014b), státní úředníci a učitelé. V těchto kruzích, které tradičně většinou volí pro PS, získává NF omezený počet hlasů mezi 10 a 14 % (Mayer, 2012), přesto jde o významný posun v poslední době, když si uvědomíme, že v prezidentských volbách v roce 2007 získala od těchto voličů méně než 5 % hlasů.

Voliči, kteří se posunuli od volby levicového kandidáta v 1. kole prezidentských voleb v roce 2007 (či se voleb nezúčastnili) k **Marine Le Penové** v r. 2012, jsou především ženy (řadové zaměstnankyně, s nižším vzděláním), mladí (třetina z nich je pod 34 let) a voliči s velmi malým majetkem. V elektorátu, který v r. 2007 volil pro **Sarkozyho** a v r. 2012 pro **Le Penovou**, jsou mnohem více zastoupeni muži, katolíci (78 %) a populace starší 60 let (30 %), technické a odborné profese a vedoucí pracovníci. Mezi těmi, kteří zůstali NF v obou prezidentských volbách věrní, najdeme nejvíce mužů, dělníků či nezaměstnaných a obecně osob s nejnižším vzděláním, většinou čtyřicátníků a padesátníků, praktikující katolíci tvoří stále početnou skupinu (63%), ale oproti r. 2007 jsou na ústupu. Elektorát, který zůstal v r. 2007 i 2012 věrný N. Sarkozymu, je proti těmto skupinám „dezertérů“ velmi odlišný: tvoří jej kádři s VŠ vzděláním, důchodci, osoby s větším majetkem a velmi malá část dělníků (všechny údaje v tomto odstavci viz Rouban: 2014).

Hlasy odevzdané **Marine Le Penové** i později ve volbách do EP v r. 2014 potvrzují úspěch strany kladoucí dnes větší důraz na sociální program, která dokázala oslovit voliče zklamané nevýraznou politikou **F. Hollanda**, chudší vrstvy obyvatel, které se bojí o svůj společenský status, a – jak řečeno výše – mládež, které tradiční strany nenabízejí žádnou perspektivu: voliči v prezidentských volbách v r. 2012 a ve volbách do EP v r. 2014 (vítězných pro FN) omládli (30 % voličů ve věku pod 35 let a 27 % voličů ve věku 35-59 let volilo NF, Le Nouvel Observateur, 2014b). To souvisí i s tím, že mladší generace, nezatížená historickými ideologickými motivy, se již nevymezují vůči FN jako vůči tradiční krajní pravici, naopak vnímají nový obraz strany, která se přizpůsobuje vývoji moderní společnosti a je otevřenější i v otázce postavení homosexuálů či žen, láká je i její „antisystémový“ charakter.

Pokud jde o otázku pohlaví, až donedávna byly ženy v jakémkoliv typu voleb vůči NF zdrženlivé. V prezidentských volbách v roce 2002, pokud by volily

pouze ženy, by **J.-M. Le Pen** obsadil třetí místo. Naopak, pokud by volili pouze muži, volby by vyhrál. (Le Bohec, 2005, s. 108). Je možné konstatovat, že rozdíl mezi mužskými a ženskými voliči se od nástupu **Marine Le Penové** do čela NF snížil (ženy představovaly v roce 2012 27 % voličů, Crépon, 2012). Kromě toho, že stranu nyní řídí žena, lze tento jev vysvětlit také úspěchy frontistického hnutí v odborných profesích, kde jsou do značné míry zastoupeny ženy (pracující ve zdravotnictví, ošetřovatelky, sociální pracovnice, učitelky). Dvě kategorie žen zůstávají nicméně vůči diskursu **Marine Le Penové** odolné: mladé absolventky, které odmítají lepenistické teorie zpochybňující přínos feministických hnutí, a starší voličky, praktikující katoličky, které samozřejmě vnímají opakovaná odsouzení frontistické doktríny ze strany představitelů církve.

Žádná politická strana ve Francii se dnes nemůže vyhnout otázce muslimských voličů. Představují přibližně 5 % registrovaných voličů – významná část muslimů žijících ve Francii nemá francouzské občanství – a doposud byl pro ně charakteristický hlas odevzdaný ve prospěch PS (Dargent, 2011). Tuto pozici potvrdily prezidentské volby v roce 2012, ve kterých **F. Hollande** získal od těchto voličů v prvním kole 57 % a ve druhém kole 95 % hlasů (Ifop Focus, 2013). NF se tyto voliče snaží přilákat od počátku 21. století. Jednalo se především o strategii propagovanou pamfletistou A. Soralem při prezidentských volbách v roce 2007. Očividně neměla úspěch, protože pro NF hlasovalo ve volbách v období 2007 – 2012 méně než 3 % muslimů. Situace by se mohla přesto změnit, neboť volby do EP i do obecních zastupitelstev v roce 2014 poprvé ukazují, že NF alespoň lokálně zaznamenává u tohoto elektorátu dobré výsledky. V tomto směru jsou příznačné úspěchy NF zaznamenané v 7. městském obvodu v Marseille (dep. Bouches-du-Rhône), tedy čtvrti hustě osídlené obyvateli magrebského původu. Hlasování muslimských voličů ve prospěch NF lze vysvětlit třemi faktory: zklamání z politiky **F. Hollanda**, odmítnutí společenských reforem (jako např. zákona o manželství pro osoby stejného pohlaví z r. 2013) přijatých socialisty a paradoxně i odmítavý postoj k imigraci: tyto arabské populace původem ze severní Afriky žijí ve Francii několik desítek let a špatně přijímají příchod nových imigrantů ze subsaharské Afriky nebo z východní Evropy (především z Rumunska a Bulharska). Až 60 % muslimských voličů se domnívá, že ve Francii žije mnoho cizinců! (Guilluy, 2014, s. 121-122)

3 Hlasy pro NF z pohledu volební geografie

Od doby, co ve Francii v roce 1913 vyšlo známé první dílo zaměřené na volební geografii od **André Siegfrieda** *Politický obraz západní Francie za Třetí republiky* (*Le Tableau politique de la France de l'Ouest sous la Troisième République*), představuje tento obor jednu ze silných stránek francouzské politologie. Po celé století generace univerzitních vědců do nejmenších detailů zkoumají volební mapu země, aby zjistily proměny i konstanty v čase. Vzestup NF dal podnět k mnoha studiím, tím spíše, že strana velmi změnila politickou mapu země. Místa, kde je NF etablována, totiž odpovídají jen ve velmi hrubých rysech tradičním baštám krajní pravice, jak vznikaly v historii od boulangistického po poujadistické hnutí. Frontistické hnutí například neustále získává velmi dobré volební skóre v regionech, které tradičně náležejí levici, jako v Languedocu – např. departement Pyrénées orientales předtím od nastolení všeobecného volebního práva v roce 1848 vždy volil ve velké většině levici či krajní levici. Naopak průměrných výsledků dosahuje NF v západních departementech, jako ve Vendée či Morbihanu, které byly v minulosti doménou ultracistů (ultramonarchistů), legitimistů a nacionalistů.

3.1 Linie Le Havre-Perpignan

I přes tyto menší výkyvy vykazují výsledky volební geografie zkoumající hlasy pro NF určité konstanty. Prvním zjevným stálým prvkem, když se podíváme na mapu regionů, které hlasují pro NF, je opozice platná od poloviny 80. let 20. století až dodnes, a sice opozice západní Francie, kde NF zaznamenává systematicky nižší volební skóre než její celostátní průměr, a východní části země, kde naopak dosahuje nejlepších výsledků. Tento kontrast mezi východem a západem do velké části odpovídá linii Le Havre – Marseille, která vznikla v době průmyslové revoluce a oddělila od sebe industrializované a silně urbanizované východní regiony a oblasti venkovské, nepřiliš industrializované, s omezeným počtem velkých měst na západě (Colange, 2011; Gombin, 2013; Guilluy, 2014).

V 90. letech minulého století dosáhla NF nejlepších výsledků ve velkých průmyslových aglomeracích, s vysokou koncentrací dělnického obyvatelstva i populace přistěhovaleckého původu a zároveň voličů poznamenaných postupnou dezindustrializací, vzestupem nezaměstnanosti a kriminality: Lille-Roubaix-Tourcoing, Paříž s předměstími, Nancy-Méty, Mulhouse, Belfort-Sochaux-Montbéliard, Lyon s předměstími, Saint-Etienne, Marseille, Toulon,

Nice. Jedinou výjimkou tohoto pravidla jsou města v Languedocu jako Perpignan, Montpellier či Béziers, která jsou málo industrializovaná, ale kde žije mnoho komunit tzv. *pieds noirs*, potomků francouzských usidlců žijících v Alžírsku a v severní Africe a repatriovaných do Francie po osamostatnění francouzských kolonií. Jedná se o tradičně pravicové voliče, s náklonností k extrémní pravici, protigaullisticky orientované: např. v prezidentských volbách v r. 2007 volilo 18 % **J.-M. Le Pena**, což je o 8 % více než výsledek FN na celostátní úrovni (středové gaullistické kandidáty se chystalo v roce 2012 volit oproti tomu jen 9 % těchto voličů) (Le Monde, 2014 a Fourquet, 2012b).

Po období úpadku na počátku 21. století NF opět dosahuje v těchto východních regionech dobrých výsledků, s výjimkou lyonské a pařížské aglomerace, kde i nadále upadá, jde o bohaté ekonomické zóny, jejichž obyvatelé jsou si vědomi výhod otevřenosti hranic v rámci evropského i světového obchodu. Voliči na východě země se ovšem nerekrutují jen ve velkých průmyslových centrech či zónách postižených vzestupem nezaměstnaností, např. v Alsasku zažívá NF velký úspěch ve venkovských okresech s nízkou nezaměstnaností, kde nežijí téměř žádní imigranti. Již v roce 1995 např. o sobě obyvatelé malé vesničky Hengwiller (dep. Bas-Rhin) dali vědět tím, že jich 47 % z nich volilo v 1. kole prezidentských voleb **J.-M. Le Pena** (Perrin, 2004). Od obecného štěpení východ/západ existuje i mnoho dalších lokálních odchylek: od prezidentských voleb v roce 2012 strana výrazně pronikla do některých venkovských departementů na jihozápadě země, jako Tarn a Lot, což jsou od dob Třetí republiky tradiční oblasti radikalismu a socialismu (i když departement Lot byl kolébkou pujadismu, který se ve svých počátcích, jak je třeba zdůraznit, těšil určité podpoře komunistů - PCF). Přesto je ještě příliš brzy na to, abychom odhadli, zda jde o chvilkový úspěch nebo o hnutí s hlubšími kořeny.

Mapa č. 1: Výsledky Marine Le Penové v prvom kole prezidentských volieb v roce 2012 podle departementů.

Zdroj: francouzské Ministerstvo vnitra. Legenda (odshora dolú, od najtmavší šedej po nejsvetlejší): výsledky vyšší než průměr: 21 % a více / 17,9 % - 20,9 %. Výsledky nižší než průměr : 15 % - 17,8 % / méně než 15 %

3.2 Národní fronta Severu proti Národní frontě Jihu

Poslední volby v roce 2012 a 2014 daly vyniknout určitým rozdílům mezi voliči NF na severovýchodě země (regiony Nord-Pas-de-Calais, Picardie, Haute-Normandie, Champagne-Ardenne a Lotrinsko) a u pobřeží Středomořího moře (Languedoc-Roussillon a Provence-Alpes-Côte d'Azur) (Le Monde, 2013). NF od prezidentských voleb v roce 2012 začala „dobývat“ i nová území na jihu země, když poprvé obdržela dobré výsledky v regionu Midi-Pyrénées (Midi toulousain). Voliči v obou oblastech mají stejné názory ve věci imigrace, kriminality, globalizace nebo odmítnutí pomoci sociálně slabým vrstvám obyvatel, liší se ale v názorech na ekonomické a společenské otázky. Zatímco se drtivá většina středomořských voličů NF hlásí k menším zásahům

státu do ekonomického života a k menší daňové zátěži, voliči ze severovýchodu země jsou vůči podobným návrhům mnohem zdrženlivější (tj. přejí si podporu národní ekonomiky ze strany státu na obranu před volným obchodem atd.). Velké rozdíly vyvstávají i u společenských otázek: na rozdíl od voličů na severovýchodě se voliči z jižní Francie např. velmi ostře staví proti umožnění manželství párů stejného pohlaví.

Tyto rozdíly pramení z odlišné skladby voličů v obou oblastech z pohledu sociologie: v severovýchodním regionu nacházíme voliče z nižších vrstev, s přibližně 50 % dělníků, zatímco na jihu Francie převažují drobní živnostníci, ale také vyšší řídicí pracovníci a svobodná povolání. Z těchto rozdílů vyplývají i odlišné postoje k volbě ve druhém kole voleb: pro voliče na jihu země je typická pravicová orientace, kdy ve 2. kole volí v případě absence kandidáta NF pravicového kandidáta, zatímco voliči na severovýchodě země jsou věrní linii „ni droite, ni gauche“ (ani pravice, ani levice) a voleb se v tomto případě neúčastní.

Tyto rozdíly vyvolávají určité rozepře ve vedení strany samotné, jak ukázal poslední sjezd NF, který se konal v Lyonu v listopadu 2014 (Le Nouvel Observateur, 2014a). Straničtí kádři z jižních departementů, jako **Marion Maréchal – Le Penová** (dep. Vaucluse), ale také **Louis Aliot** (dep. Pyrénées orientales) nebo **Gilbert Collard** (Gard) se pravidelně vyjadřují ve prospěch aliancí s pravíci, alespoň na lokální úrovni, zatímco **Marine Le Penová** (dep. Pas-de-Calais) a její hlavní spolupracovník, místopředseda strany **Florian Philippot** (Moselle) zaujímají v tomto ohledu nekompromisní stanovisko.

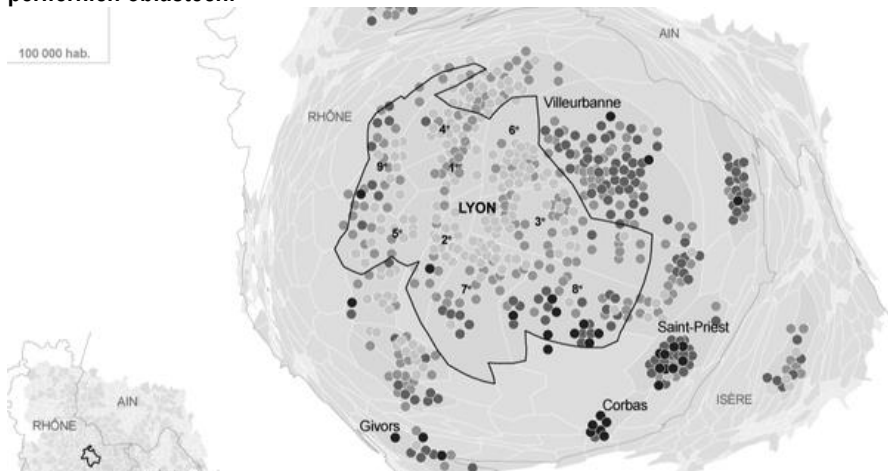
3.3 Hlasy z periferie?

V roce 2014 publikoval geograf **Christophe Guilluy** esej *La France périphérique. Comment on a sacrifié les classes populaires (Francouzská periferie. Jak jsme obětovali lidové vrstvy)*, který vyvolal u odborné i široké veřejnosti obrovskou vlnu zájmu (viz také Guilluy, 2011). Obhajuje v něm tezi vzniku periferní Francie, která žije v ústraní 25 hlavních metropolí (jako Paříž, Štrasburk, Bordeaux atd.), ve kterých se soustředí největší zaměstnanost. Podle autora se dokázala francouzská společnost přizpůsobit globalizaci rozvojem těchto metropolí. Pro lidové vrstvy obyvatel v nich ovšem už není místo. Továrny, které byly ještě na začátku 80. letech ve velkých aglomeracích četné, již téměř všechny vymizely a průmyslové závody, které ve Francii přežily, jsou nyní především umístěné na venkově nebo v malých městech. Metropole generují zároveň pracovní místa pro velmi kvalifikované pracovníky a pozice pro

ne kvalifikovanou pracovní sílu, nedostatečně placené, především obsazené imigranty. Podle **Guilluyho** byly střední a lidové vrstvy „vyhnány“ z center velkých měst (kvůli cenám nemovitostí) i z jejich bezprostředního předměstí (obývaného především mimoevropskými přistěhovalci), aby nakonec skončily na krajní periferii těchto městských oblastí v bývalých venkovských obcích, pro které je typický fenomén reurbanizace (poměšťování venkova, popsany geografy již v 70. letech): tyto střední vrstvy tam ovšem tolik nepřicházejí za přírodou, jako z důvodu nedostatku prostředků pro život ve městě a na jeho blízkém předměstí, a izolují se v malých individuálních domcích (*habitat pavillonnaire*), v obcích s malou občanskou vybaveností, odkud musí dlouho dojíždět zpět do center za prací. Společenská síť je zde velmi narušena: malé obchůdky v blízkosti bydliště, kam lidé chodili pěšky, nahradily obchodní zóny u dálnic, postupné rušení veřejných služeb (pošta, četnická stanice) opět dodává pocit vyhoštěnosti z center velkých měst a ztráty společenského statusu, lidé v nejisté finanční situaci spolu těžce udržují styky kvůli nedostatku prostředků i nedostatku míst, kde by se mohli scházet: „*Periferní Francie shromažďuje 60 % populace a 80 % příslušníků lidových vrstev: dělníků, řadových zaměstnanců a obecně ‚malých‘ pracovníků: malých rolníků, malých řemeslníků, šéfů malých firem a důchodců vzešlých z těchto kategorií.*“ (Guilluy, 2014, s. 12 a další)

Tito zástupci lidových vrstev se cítí čím dál více opuštěni a nepochopeni elitami – slovo „elita“ používáme ve smyslu užívaném **V. Paretem**, tedy označující ty, kteří vykonávají nějakou moc, ať už ekonomickou, kulturní či politickou. Obyvatelé periferií se cítí také být oběťmi globalizace a považují multikulturní společnost za prvek ohrožující, napadající jejich identitu (Guilluy, 2014, s. 129 a další). „Francouzská periferie“ je čím dál vnímavější k diskursu NF, protože tuto stranu považuje za jedinou politickou sílu schopnou uplatňovat politiku hospodářského protekcionismu chránící proti globalizaci a především odhodlanou zastavit imigraci. **Ch. Guilluy** především zdůrazňuje opovrhlivý postoj elit, zaměřených jen na multikulturní pojetí společnosti, zevšeobecnělé promíchávání kultur a volný pohyb osob, vůči Francouzům, jejichž valná většina (podle statistik více než 75 %) se už několik desetiletí domnívá, že ve Francii žije mnoho přistěhovalců (Guilluy, 2014, s. 134 a další). Podle něj musí právě elity – a především ty, které se hlásí k levici – reagovat na tuto krizi identity, na pocit, že lidé nežijí již ve své vlastní zemi tváří v tvář imigraci přinášející odlišnou kulturu, jinak hrozí, že jejich místo zcela zaujmou zástupci Národní fronty.

Mapa č. 2: Hlasování ve prospěch NF v lyonské aglomeraci při komunálních volbách v roce 2014 tezi Ch. Guillyho výborně ilustruje. Volební okrsky, ve kterých NF získala vyšší skóre než 12 % odevzdaných hlasů (tmavé body), se soustředí v periferních oblastech.

Zdroj: Le Monde, 28. března 2014 / Laboratoire CHOROS, Ecole polytechnique fédérale de Lausanne (EPFL)

Kniha **Ch. Guillyho** vyvolala ostrou polemiku (dobré shrnutí polemik viz např. Charmes, 2014). Většina kritik pramení z toho, že kniha rozbíjí jedno velké tabu, když zdůrazňuje neúspěch soužití s přistěhovaleckými populacemi, kdy jakákoliv i sebemenší kritika imigrační politiky je pod taktovkou politické korektnosti víceméně označena příznivci imigracionismu (definovaného **P.-A. Taguieffem** jako „*ideologie považující imigraci za pozitivní a nevyhnutelný fenomén*“, Taguieff, 2007) za rasismus. **Ch. Guilly** se domnívá, že „*všude se společenské štěpení protíná se štěpením etnickým*“ (Guilly, 2014, s. 134 a další) a odváží se tvrdit, že novodobí imigranti požívají mnohem větší finanční pomoci, než rodilí Francouzi nebo obyvatelé, kteří se do Francie přistěhovali v minulých generacích a nacházejí se v politováníhodné situaci. Dále jsou **Ch. Guillymu** adresovány spíše výčitky řádu epistemologického, kdy jím vyzdvížená opozice metropolí a periferií se do značné míry podle některých geografů nezakládá na pravdě (Padis, 2014, s. 85 a dále, Charmes, 2014). Tento model sice dobře vystihuje pařížskou a lyonskou aglomeraci (např. ve vnitřní části Paříže „*intra muros*“ se hlasy pro NF snížily z více než 18 % obdržených v regionálních volbách v roce 1998 na 5 % v komunálních volbách

v roce 2014), vůbec však neodpovídá situaci v metropolích ve Středomoří jako Marseille či Nice, ani ve velkých městech na západě země (Bordeaux, Nantes nebo Rennes). Podle **M.-O. Padise** (2014) je tedy model centra v opozici k periferii příliš homogenní a umělý. Z volebních rozborů vyplývá, že voliči NF jsou velmi různorodí: například své hlasy odevzdávají NF na periferii i bohatí voliči z radikalizované pravice, pro které je izolace na malém městě dobrovolná a není výsledkem vyhnání z měst, a kdy jejich volba vyjadřuje preventivní ochranu proti imigrantům; na druhé straně např. v Marseille volí NF více voličů z centra, než z periferie (Padis, 2014, s. 85). Opozice mezi centrem velkých měst a jeho periferií je také podle některých geografů v pojetí **Guilluyho** příliš dramatizována. **M.-O. Padis** (2014, s. 86) v této otázce cituje **L. Daveziese** (2014), podle kterého naopak mezi městem a jeho *hinterlands* (rezidenčními a výrobními zónami) existuje osudové spojení, periferie je ekonomicky navázána na dynamiku města a naopak, „města, která se rozvíjejí nejvíce, jsou ta s atraktivním osídlením v periferních částech“. **Davezies** také popírá, že by veškerí obyvatelé žijící mimo metropole představovali společensky oslabené vrstvy. Současné či předvídatelné rozštěpení se podle něj nenalézá mezi metropolemi a zbytkem země, ale mezi jednotlivými celky metropolí a jejich periferií, jejichž rozvoj, či úpadek probíhá vždy souběžně (Padis, 2014, s. 87). Navíc z dvacetiletých statistik INSEE (národního statistického úřadu) shodně vyplývá, že jako nejdynamičtější obce, nabízející nejlepší kvalitu života, se ukazují být středně velká města s 80 000 až 150 000 obyvateli (Floch, Morel, 2011). Naopak pařížská aglomerace od počátku 21. století stagnuje jak z demografického, tak ekonomického hlediska.

Závěr: Hlasy z přesvědčení nebo hlasy protestní?

Popsali jsme vývoj hlasování pro NF a rozebrali sociologickou skladbu jejich voličů i územní rozmístění volební podpory strany. Odkud pramení hlasy odevzdané Národní frontě? Média dlouho představovala tyto hlasy jako hlasy protestní. Tuto vizi je ale třeba zvažovat s určitým odstupem, zapadá do rámce systematického „očerňování“ strany. Tento diskurs se snaží dokázat, že NF není seriózní stranou, která by mohla vládnout, protože její voliči nejednají racionálně, ale vyjadřují jen svůj vztek či nesouhlas s tradiční politickou scénou země. Ostatní strany se také v rámci tohoto přístupu snaží získat si voliče NF na svou stranu: podle nich si voliči krajní pravice nemyslí skutečně to, co svým hlasováním vyjadřují, ve skutečnosti jsou to čestní lidé, jen trochu

dezorientovaní a zklamaní současnou situací. Jde ovšem o zjednodušující vizi, protože, jak jsme ukázali, sdílí všichni voliči NF, nezávisle na svém společenském postavení či místě bydliště, obavy z mimoevropské imigrace, globalizace, liberalismu atd. Pro voliče NF byla dlouho typická větší nestálost než pro voliče PS či UMP (Swingedouw, 2000, s. 489 a další), tato situace se ale mění. Po krizi v roce 1998 a útlumu prvního desetiletí 21. století disponuje strana dnes stabilním jádrem voličů, které představuje asi polovinu jejího elektorátu (Taguieff, 2012, s. 44-48). Noví voliči NF přicházejí především z řad těch, kteří dříve k volbám nechodili, nebo jde o voliče, kteří dříve volili **J.-M. Le Pena**, ale v roce 2007 v prezidentských volbách volili **N. Sarkozyho** a nyní se vracejí k NF.

Spíše než protestní stranou je dnes NF stranou antisystémovou, trochu na způsob Francouzské komunistické strany (PCF) za IV. republiky. Když odhlédneme od ideologické odlišnosti, připadá nám, že se porovnání mezi PCF v 50. letech 20. století a dnešní NF nabízí: obě strany mají obrovský volební potenciál, přitom jsou považovány za „nevolitelné“ a naprosto vyloučené z politického života (bez ohledu na velký mediální prostor, který je dnes **Marine Le Penové** propůjčován). V roce 1954 se předseda vlády Pierre Mendès France odmítl přihlásit k hlasům komunistických poslanců, kteří vyjádřili podporu jeho vládě. V lednu 2015 stáhlo několik poslanců Sarkozyho UMP svůj podpis z pozměňovacího návrhu jednoho zákona, na kterém se podílela **Marion Maréchal Le Penová**, vnučka **J.-M. Le Pena** a poslankyně NF za departement Vaucluse. V roce 1981 představil politolog **Georges Lavau** ve svém slavném díle (Lavau, 1981) myšlenku, že PCF vykonává ve francouzském politickém systému „tribunskou“ funkci (*fonction tribunitienne*) na způsob úřadu tribunů lidu, kteří disponovali v římské republice právem veta, kdy se v případných konfliktech s patricijí stavěli na stranu plebejů. Frontistické hnutí slouží jako platforma vyjadřující a hájící zájmy francouzských lidových vrstev vůči elitám, vrstev, které se cítí vyloučeny z benefitů globalizace. Stejně jako u PCF tenkrát se můžeme dnes ptát, zda NF usiluje o přístup k moci. Za časů **J.-M. Le Pena** bylo odpovědí na tuto otázku samozřejmě ne. Bývalý vůdce strany naopak dělal vše pro to, aby se strana izolovala v této své „negativní“ funkci. Od nástupu jeho dcery se situace trochu změnila. Nové vedení se snaží z programu strany odstranit vše, co může převládajícímu diskursu příliš vadit, tedy jasně rasistické a xenofobní výroky. Diskurs strany necílí přímo na imigranty jako takové, **Marine Le Penová** spíše atakuje islamistický terorismus a vyzývá k boji proti fundamentalismu a politickému islámu, klade jistě důraz na protekcionistickou

politiku národní suverenity, ale nehlásí se ke konceptu „*Grand remplacement*“ („Velká obměna“, tedy vize budoucího nahrazení většinové evropské populace ve Francii černošským a maghrebským obyvatelstvem), velmi oblíbenému v nacionalistických kruzích a zavedenému v r. 2010 do francouzského politického života spisovatelem hlásícím se ke krajní pravici, **Renaudem Camusem**. Nová předsedkyně strany se ukázala také jako velmi zdrženlivá po atentátech na satirický týdeník Charlie Hebdo 7. ledna 2014 v Paříži, když sankcionovala svého diplomatického poradce **Aymerica Chauprada**, který prohlásil, že Francie je ve válce s muslimy.⁵ NF v mnoha ohledech stojí před stejným dilematem jako PCF: tím, že banalizuje (normalizuje) svůj diskurs, riskuje ztrátu části svých voličů, ovšem pokud by ho nezměnila, zahradila by si cestu k moci.

Situace ale hovoří ve prospěch NF. UMP a PS, které bez přerušení vykonávají moc v zemi od roku 1981, jsou u konce s dechem. Pokud dáme stranou určité postoje a výroky, kterými se obě strany vzájemně vůči sobě vymezují, programy a politika uplatňovaná vládami obou těchto dominantních stran se dnes téměř sjednotily. UMP a PS se trochu na způsob demokratů a republikánů ve Spojených státech obracejí na odlišné voliče, ale vykonávají stejnou politiku. Jeden celý politický cyklus se zdá být ukončen: např. francouzský politolog a komentátor **Alain Duhamel** mluví o vyprázdnění politiky, o stranách, které jsou dnes již jen pozůstatky dřívějších platform, ve kterých se vedly ideologické diskuse, prázdnými maskami bez síly (Duhamel, Gauchet, 2014, s. 15). Oproti **Charlesi de Gaullovi** a jeho vlivu na francouzskou ekonomiku mají dnešní francouzští politici vůdci jen velmi omezený manévrovací prostor, naopak právě je to ekonomika, která dnes ovládá politiku. Tento trend oslabování politiky ještě zrychlují média, když podávají zdeformovaný, karikaturní obraz politické scény. V tomto kontextu Francouzi, vystavení trojí krizi (ekonomické, krizi režimu, krizi identity), již nevěří v politiku a zmateně volají po hluboké změně. V současné politické situaci se zdá, že Národní fronta převzala tuto „tribunskou“ funkci, v čase paralyzovaných tradičních stran je od dob de Gaulla nejsilnějším katalyzátorem hlasů těchto zklamaných Francouzů, stojícím na souběhu nacionalistických i sociálních

⁵ Prohlášení A. Chauprada z 18. ledna 2015: „*Francie je ve válce s muslimy. Není ve válce proti muslimům, ale s muslimy [...] Žije u nás mocná pátá kolona a může se v případě všeobecného konfliktu kdykoliv obrátit proti nám. [...] Jistě, říká se, že většina muslimů jsou pacifisté. Ale to většina Němců před rokem 1933 a národním socialismem byla také.*“

požadavků a neopominutelným aktérem francouzské politické scény. Zdálo by se, že **Marine Le Penová** je určitým způsobem předem kvalifikována do druhého kola příštích prezidentských voleb (podle čerstvých průzkumů by **Marine Le Penová** dnes vyhrála první kolo prezidentských voleb) (Duhamel, 2014, s. 5-6).

Nezdá se ovšem, že by NF dokázala na tuto poptávku adekvátně odpovědět. Strana stále ještě profituje spíše z nedostatků svých rivalů než ze své vlastní vnitřní dynamiky: funguje jako „sběrná nádrž chyb ostatních, spíše než jako aktivní hráč sám o sobě“ (Duhamel, 2014, 6). I samotní příznivci NF jsou si toho, zdá se, vědomi, jak ukazuje následující úryvek z článku nazvaného *Je vítězství NF žádoucí?* z 24. srpna 2014 od novináře a esejisty, známého v prostředí nacionalistické pravice, **Nicolase Bonnala**: „Nesnášíme systém, máme dost politiky bezvládné Francie; dost nezaměstnanosti a imigrace, ať už je nelegální či nikoliv [...]. To vše nesnášíme, ale je v našem zájmu, aby se Národní fronta dostala k moci? Je v našem zájmu poštvat proti sobě citlivé Německo, kruté NATO, přebujelou Evropskou komisi v Bruselu a banky, které nám půjčují peníze s našimi dvěma biliony veřejného dluhu? Je v našem zájmu, aby se vzbouřila naše mnohobarevná předměstí? Je v našem zájmu vstoupit do konfliktu s Američany? Máme hlavně nějakou možnost zamezit „Velké obměně“, aniž by tekla krev, když minimálně jedna třetina Francouzů, kteří se rodí, nejsou potomky domorodých Francouzů?“ (Bonnal, 2014)

Text byl odevzdán a revidován v březnu 2015.

Literatura:

- BONNAL, N. 2014. *La victoire du Front national est-elle souhaitable ?* [online] [cit. 15. 1. 2015] Boulevard Voltaire. Dostupné na internetu: <http://www.bvoltaire.fr/nicolasbonnal/victoire-du-front-national-souhaitable,100739>
- BORNE, D. 1977. *Petits bourgeois en révolte ? Le mouvement Poujade*. Paris: Flammarion, 1977, 250 s. ISBN 9782082108072.
- BOUCLIER, T. 2006. *Les Années Poujade: une histoire du poujadisme (1953-1958)*. Paris: Éditions Rémi Perrin, 2006, 200 s. ISBN 978-2913960237.

- CHARMES, E. 2014. Une France contre l'autre ? [online] [cit. 15. 1. 2015] In *La vie des idées*, 5. listopadu 2014. Dostupné na internetu: <http://www.laviedesidees.fr/Une-France-contre-l-autre.html>
- COLANGE, C. 2011. Le vote Front national dans les régions françaises: le retour vers un vote d'adhésion. [online] [cit. 22. 1. 2015] In *Mappemonde*, mai 2011, č. 98, 2011. ISSN 1769-7298. Dostupné na internetu: <http://mappemonde.mgm.fr/num26/lieux/lieux10201.html>
- CRÉPON, S. 2012. Qui sont les nouveaux électeurs du Front national ? [online] [cit. 19. 1. 2015] In *Europe 1*, le 22 avril 2012. Dostupné na internetu: <http://www.europe1.fr/politique/qui-sont-les-nouveaux-electeurs-du-fn-1051491>
- DARGENT, C. 2011. Les électorats sociologiques : le vote des musulmans. [online] [cit. 12. 1. 2015] In *Cevipof*, décembre 2011. Dostupné na internetu: <http://www.cevipof.com/rtefiles/File/AtlasEI3/NoteDARGENT.pdf>
- DAVEZIES, L. – PECH, T. 2014. La nouvelle question territoriale. [online] [cit. 30. 1. 2015] *Note Terra Nova*, 3 septembre 2014. Dostupné na internetu: www.tnova.fr/note/la-nouvelle-question-territoriale
- DUHAMEL, A. – GAUCHET, M. 2014. L'année du dévoilement. In *Le Débat*, 2014/4, č. 181, ISSN 0246-2346, s. 4-20.
- DURANTON-CRABOL, A.-M. 2001. L'extrême droite. In Berstein, Milza, Bianco. *François Mitterrand, les années du changement. 1981-1984*. Paris: Perrin, 2001, ISBN 2262017328, s. 755-757, 758-759.
- DURET, P. 2004. *Les larmes de Marianne - Comment devient-on électeur du FN ?* Paris: Armand Colin, 2004. 199 s. ISBN 9782200255466.
- ENGELMANN, F. 2014. *Du gauchisme au patriotisme. Itinéraire d'un ouvrier élu maire de Hayange*. Paris: Riposte Laïque, 2014. 170 s. ISBN 9782953604283.
- FLOCH, J.-M. – MOREL B. 2011. *Panorama des villes moyennes*. [online] [cit. 5. 1. 2015] INSEE – Document de travail, août 2011. Dostupné na internetu: http://www.insee.fr/fr/publications-et-services/docs_doc_travail/h2011-01.pdf
- FOURQUET, J. 2012a. Le vote enseignant ou le retour à un Parti socialiste hégémonique. [online] [cit. 30. 1. 2015] In *Cevipof*, mars 2012. Dostupné na internetu: <http://www.cevipof.com/rtefiles/File/AtlasEI3/NoteFOURQUETKRAUS.pdf>
- FOURQUET, J. 2012b. Le vote pied-noir 50 ans après les accords d'Évian. [online] [cit. 2. 3. 2015] In *Cevipof*, janvier 2012. Dostupné na internetu: <http://www.cevipof.com/rtefiles/File/AtlasEI3/NoteFOURQUETPRATVIEL.pdf>

- GAUTIER, J.-P. 2009. *Les Extrêmes droites en France : de la traversée du désert à l'ascension du Front national, 1945-2008*. Paris: Éd. Syllepse, 2009, 464 s. ISBN 9782849502150.
- GIESBERT, F.-O. 1995. *François Mitterrand ou la tentation de l'histoire*. Paris: Le Seuil, 1995. 762 s. ISBN 9782020045919.
- GOMBIN, J. 2013. Nouveau FN, vieille carte électorale ? [online] [cit. 12. 1. 2015] In *Congrès de l'Association française de science politique*, Paris, juillet 2013. Dostupné na internetu: <https://halshs.archives-ouvertes.fr/halshs-00849332/document>
- GOUGOU, F. 2013. Les transformations du vote Le Pen : deux électorats ouvriers du Front national. In *1972-2012. 40 ans de Front national - communication au colloque tenu à l'université Paris-X, 20 au 20 juin 2013* (nepublikováno).
- GOUGOU, F. 2014. Les ouvriers ne votent pas naturellement à gauche... ni à droite ! [online] [cit. 19. 1. 2015] In *Revue Projet*, mars 2014. Dostupné na internetu: <http://blogs.mediapart.fr/edition/la-revue-du-projet/article/090314/les-ouvriers-ne-votent-pas-naturellement-gauche-ni-droite-entretien-avec-florent>
- GUILLUY, Ch. 2011. Les métropoles et la France périphérique. Une nouvelle géographie sociale et politique. In *Le débat*, 2011, č. 166, septembre-octobre 2011, ISSN: 0246-2346, s. 42 – 52.
- GUILLUY, Ch. 2014. *La France périphérique : comment on a sacrifié les classes populaires*. Paris: Flammarion, 2014, 192 s. ISBN 978-2081312579
- CHEBEL D'APPOLLONIA, A. 1998. *L'extrême-droite en France : de Maurras à Le Pen*. Bruxelles: Éditions Complexe, 1998. 446 s. ISBN 978-2-87027-764-5
- IFOP FOCUS. 2013. Le vote des musulmans à l'élection présidentielle. [online] [cit. 12. 1. 2015] In *Ifop Focus*, n. 88, juillet 2013. Dostupné na internetu: http://www.ifop.com/media/pressdocument/599-1-document_file.pdf
- IGOUNET, V. 2014. *Le Front National de 1972 à nos jours*. Paris: Le Seuil, 2014. 495 s. ISBN 9782021171419.
- INSEE. 2015. *Tableaux de l'économie française 2015 – février 2015*. [online] [cit. 25. 2. 2015] Dostupné na internetu: http://www.insee.fr/fr/mobile/etudes/document.asp?reg_id=0&id=4563
- LACOUTURE, J. 1998. *Mitterrand, une histoire de Français: tome 2. Les vertiges du sommet*. Paris: Le Seuil, 1998. 630 s. ISBN 978-2757829578
- LAVAU, G. 1981. *A quoi sert le Parti communiste français ?* Paris: Fayard, 1981. 230 s. ISBN 978-2213009810.

- LAZAR, M. 2005. *Le communisme, une passion française*. Paris: Perrin, 2005. 245 s. ISBN 978-2262024079.
- LE BOHEC, J. 2005. *Sociologie du phénomène Le Pen*. Paris: La découverte, 2005, 122 s. ISBN 978-2707145871.
- LE MONDE. 2013. "Sudiste" et "nordiste", les deux électorats du FN. [online] [cit. 7. 1. 2015] In *Le Monde*, 7 août 2013. Dostupné na internetu: http://www.lemonde.fr/politique/article/2013/08/07/face-nord-et-face-sud-les-deux-electorats-du-fn_3458468_823448.html
- LE MONDE. 2014. Le soutien au FN dans les aires urbaines des 3 plus grandes villes de France. [online] [cit. 10. 1. 2015] In *Le Monde*, 28 mars 2014. Dostupné na internetu: http://www.lemonde.fr/municipales/infographie/2014/03/28/le-soutien-au-fn-dans-les-aires-urbaines-des-3-plus-grandes-villes-de-france_4391796_1828682.html
- LE NAOUR, J.-Y. 2007. *L'affaire Malvy : Le Dreyfus de la Grande Guerre*. Paris: Hachette Littératures, 2007, 377 s. ISBN-10: 2012373933.
- LE NOUVEL OBSERVATEUR. 2014a. Florian Philippot et Marion Maréchal-Le Pen incarnent deux tendances. Entretien avec Sylvain Crépon, maître de conférences en science politique à l'université de Tours. [online] [cit. 22. 1. 2015] In *Le Nouvel Observateur*, 28 novembre 2014. Dostupné na internetu: <http://tempsreel.nouvelobs.com/politique/20141128.OBS6469/fn-florian-philippot-et-marion-marechal-le-pen-incarnent-deux-tendances.html>
- LE NOUVEL OBSERVATEUR. 2014b. Européennes : qui a voté FN ? [online] [cit. 20. 2. 2015] In *Le Nouvel Observateur*, 28 novembre 2014. Dostupné na internetu: <http://tempsreel.nouvelobs.com/politique/elections-europeennes-2014/20140526.OBS8488/europeennes-qui-a-vote-fn.html>
- LE POINT. 2011. Le Pen raconte Mitterrand. [online] [cit. 10. 1. 2015] In *Le Point*, 2011, č. 2015, 28. dubna 2011. Dostupné na internetu: http://www.lepoint.fr/politique/le-pen-raconte-mitterrand-28-04-2011-1326986_20.php
- MAYER, N. 1996. *La boutique contre la gauche*. Paris : Presses de Sciences Po, 1996, 346 s. ISBN 978-2724605259
- MAYER, N. 2002. *Ces Français qui votent Le Pen*. Paris: Flammarion, 2002. 480 s. ISBN 9782080683878.
- MAYER, N. 2007. Comment Nicolas Sarkozy a rétréci l'électorat Le Pen. In *Revue française de science politique*, 2011, sv. 57, č. 3-4, ISBN 9782724630886, s. 429-445.

- MAYER, N. 2012. L'électorat Marine Le Pen 2012: un air de famille. [online] [cit. 10. 1. 2015] In *TriElec 2012*. Dostupné na internetu: <https://sites.google.com/a/iepg.fr/trielec/resultats-analyses/enquetes-pre-electorales/vague-t1---jour-du-vote-du-1er-tour/l%E2%80%99electoratmarinelepen2012unairdefamille>
- MILZA, P. 2000. *Fascisme français, passé et présent*. Paris: Flammarion, 2000. 465 s. ISBN 9782080812360.
- MOINET, J. P. 1998. La notabilisation du FN : engrenages et dangers. In *Revue politique et parlementaire*, 1998, sv. 100, č. 995, ISSN 0035-385X, s. 23 a ďalší.
- PADIS, M.-O. 2014. Controverses sur le vote frontiste. In *Esprit*, 2014, č. 11 – Novembre, ISSN 0014-0759, s. 79-88.
- PERRIN, A. 2004. L'implantation locale du FN: un bilan mitigé. In *Pouvoirs locaux*, 2004, č. 62 III/2004, ISSN 9782909-872377, s. 17-24.
- PERRINEAU, P. 1995. *Le vote de crise. L'élection présidentielle de 1995*. Paris: Presses de Sciences Po, 1995, 480 s. ISBN 9782724606782.
- PERRINEAU, P. 1996. Le gauchisme existe bien. In *L'Histoire*, 1996, č. 198 (avril 1996), ISSN 0182-2411, s. 13-14.
- PREMIERE. 2011. 10 mai 1981 : Les chars soviétiques sur Paris et autres fantasmes de l'époque. [online] [cit. 10. 1. 2015] In *Première*, 10/5/2011. Dostupné na internetu: <http://fluctuat.premiere.fr/Societe/News-Videos/10-mai-1981-les-chars-sovietiques-sur-Paris-et-autres-fantasmes-de-l-epoque-3242084>
- REUTERS FRANCE. 2012. Sarkozy dit s'adresser autant aux électeurs centristes que FN. [online] [cit. 12. 1. 2015] In *Reuters France*, 1er mai 2012. Dostupné na internetu: <http://fr.reuters.com/article/topNews/idFRPAE84003C20120501>
- REYNIÉ, D. 2011. Le tournant ethno-socialiste du Front national. In *Études*, 2011, sv. 415, č. 4155 (11/2011), ISSN 0014-1941, s. 463-472.
- ROUBAN, L. 2014. Les électors de Marine Le Pen ou les contraintes du succès. [online] [cit. 20. 1. 2015] In *Cevipof*, novembre 2013. Dostupné na internetu: http://www.cevipof.com/fichier/p_publication/1110/publication_pdf_notelucroub an2.1.pdf
- SWINGEDOUW, M. 2000. Mesure de la volatilité électorale en France (1993-1997). In *Revue française de sciences politiques*, 2000, sv. 50, č. 3., ISSN 0035-2950, s. 489 – 514.

- TAGUIEFF, P.-A. 2007. L'immigrationnisme, dernière utopie des bien-pensants. [online] [cit. 20. 1. 2015] In *Le Figaro*, 15/10/2007. Dostupné na internetu: http://www.lefigaro.fr/debats/2006/05/09/01005-20060509ARTFIG90200-_Immigrationnisme_derniere_utopie_des_bien_pensants.php
- TAGUIEFF, P.-A. 2012. *Le nouveau National- Populisme*. Paris, CNRS Editions, 2012. 128 s. ISBN 978-2271072702.
- TAGUIEFF, P.-A. 2014. *Du diable en politique. Réflexions sur l'antilepénisme ordinaire*. Paris : CNRS, 2014, 390 s. ISBN-10: 2271080630
- WINOCK, M. 1993. *Histoire de l'extrême droite en France*. Paris: Le Seuil, 1993. 324 s. ISBN 9782020232005.